

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

FEBRUARI 1 • 2015

FIDEM:s medaljbiennal i Sofia 2014
Lunde-mønter på Sjælland men ikke i Jylland
Om penningars vitsjudning –
processbeskrivning på 1700-talet

Pris 30 kr

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens och Kungl. Myntkabinettets hemsidor:
www.numismatik.se – www.myntkabinettet.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.
På hemsidorna kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

1/12 sida
47 x 50
mm
250 kr

1/8 sida
72 x 50
mm
350 kr

1/6 sida
47 x 105
mm
400 kr

1/4 sida
72 x 105
mm
600 kr

1/2 sida
151 x 105
mm
1 200 kr

Helsida
151 x 214 mm
2 000 kr
2:a och 3:e
omslagssidan
2 500 kr
4:e omslagssidan
5 000 kr

SNT behåller sina låga annonspriser även 2015

Annonsen på årsbasis får dessutom 20 % rabatt!

Behöver du professionell formgivare till din annons?

Kontakta: annons@numismatik.se

Annonsstopp senast den 1:a i månaden före utgivning

Radannonser: enskilda SNF-medlemmar erbjuds **gratis annons** med högst tre rader
att köpa, sälja eller byta samlarobjekt

Annonsen som inte är förenliga med SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs

Innehåll SNT 1 • 2015

ARTIKLAR OCH NOTISER

	SID.
FIDEM:s medaljbiennal i Sofia 2014	4-8
Karl XIV Johans 1/6 riksdaler 1828	8
Spårvagnspengar	9
Lunde-mønter på Sjælland men ikke i Jylland	10-11
SNT-register	11
Medlemsavgift 2015	11
Kontrollbricka för explosiva varor	13
<i>Byzantine delight</i> – Gunnar Holsts stiftelses medalj 2014 till Cécile Morrisson	14-15
<i>Om penningars vitsjudning</i> – processbeskrivning på 1700-talet	16-17
SNF: Förslag till stadgeändring	17
Program för SNF:s årsmöte i Falun med besök i Avesta Myntmuseum 9—10 maj 2015	19

FASTA RUBRIKER

EFTERLYSNING. Medaljgravören Tore Strindberg	8
AUKTIONER & MÄSSOR	8
FRÅGESPALTEN. ”Ont mynt” – 5 mark klipping 1611 i guld	12
LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR OCH MYNTKLUBBAR I SNF	13
PRESSKLIPP 1934. 4- eller 5-krona av silver?	13
Litteratur till försäljning hos Svenska Numismatiska Föreningen	18

OMSLAG

Birdwatchers, detaljförstoring av medalj graverad i koppar. Diam 60 mm. Konstnär: Kerstin Östberg. Medaljen visades i höstas på FIDEM:s medaljbiennal i Sofia, Bulgarien. Ytterligare sex medaljkonstnärer representerade Sverige vid denna kongress och utställning. Omkring etthundra konstnärer från trettio olika medlemsländer deltog. Förkortningen står för *Fédération Internationale de la Médaille d'Art*. Läs Kerstin Östbergs referat från FIDEM XXXIII-kongressen på sidorna 4-8.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

KANSLI OCH REDAKTION

Banérgatan 17 n b
11522 Stockholm
Tel. 08 - 667 55 98
Måndagar
kl. 10 - 12 och 13 - 16
Fax 08 - 667 07 71
info@numismatik.se

Plusgiro 150007 - 3
Bankgiro 219 - 0502
Svenska Handelsbanken

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Monica Golabiewski Lannby
monica@numismatik.se

PRENUMERATION

200 kr / år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt
Kom ihåg att
meddela adressändring!

SNT trycks med bidrag från
*Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning* samt
*Sven Svenssons stiftelse för
numismatik*.

Redaktionen ansvarar inte
för ej beställt material.
Texter och bilder i SNT
lagras elektroniskt och
publiceras som pdf på
SNF:s och KMK:s hemsidor.

Den som sänder material till SNT med-
ger elektronisk lagring / publicering.

TRYCK

Pipeline Nordic AB

ISSN 0283-071X

VÅREN 2015

Föreningens aktiviteter

FEBRUARI

25 Föreningskväll med föredrag av
Per-Erik Andersson, Äppelbo

Plats Banérgatan 17

18.00 **PLÅTMYNT.** Per-Erik Andersson är en
erfaren samlare av plåtmynt. Han berättar
om sitt intresse och om varför det blev
plåtmynt samt gör en historisk genomgång
av plåtmynten. Per-Erik visar ett unikt
opublicerat plåtmynt och några andra intressanta objekt.
Föreningen bjuder på enklare förtäring.

MARS

25 Föreningskväll

Plats Banérgatan 17

18.00 **DISKUSSIONSAFTON.** Tag med ett numismatiskt ämne som du vill ta upp
till diskussion eller ett föremål som du vill berätta om. Föreningen bjuder
på enklare förtäring.

APRIL

29 Föreningskväll med föredrag av Frédéric Elfver

Plats Banérgatan 17

18.00 **DE ASSE ET PARTIBUS EIUS** – ett femhundraårsminne. Ämnet numismatik
som vetenskap har sin grund i renessansens Frankrike och Italien. År 1514
i Paris utkom G. Budé med sitt lärda verk om det romerska asset och dess
delar och i Paris 1517 A. Fulvio med ett verk som använder mynt för att
bokstavligen illustrera historien. Om dessa och andra betydelsefulla verk
berättar Frédéric Elfver. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

MAJ

9–10 SNF:s årsmöte i Falun med besök i Avesta Myntmuseum

Ett utförligt program meddelas på sid. 19 i denna tidskrift samt på
hemsidan: www.numismatik.se

27 Föreningskväll

Plats Banérgatan 17

18.00 **KÖP, BYT OCH SÄLJ.** Tag med numismatiska objekt som ska lämna din
samling. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

Varmt välkomna!

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Adress: Banérgatan 17 n b, Stockholm. T-bana Karlaplan; buss 4, 44, 76

Kansli: måndagar kl. 10 – 12, 13 – 16

Stängt: midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna

www.numismatik.se – SNT finns på Facebook

KUNGL. MYNTKABINETTET

Adress: Slottsbacken 6, Stockholm. T-bana Gamla stan; buss 2, 43, 55, 59, 76

Utställningar: måndag – söndag kl. 11 – 17

Numismatiska boksamlingen: torsdagar kl. 13 – 16

www.myntkabinettet.se – KMK finns på Facebook

TUMBA BRUKSMUSEUM

Adress: Sven Palmes väg 2, Tumba. Pendeltåg Tumba; buss 725

Utställningar: sept. – april, lörd. – sönd.; maj – aug. tisd. – sönd. kl. 11 – 16

www.tumbabruksmuseum.se

FIDEM:S MEDALJBIENNAL I SOFIA 2014

VI VAR FEM PERSONER från Sverige som en tisdagskväll i början av september förra året förväntansfulla steg av planet i Bulgariens huvudstad Sofia. Tre konstnärer – nestorn Ernst Nordin, Thomas Qvarsebo, Kerstin Östberg – dessutom Ulrika Bornestaf från Kungl. Myntkabinettet och mynthandlare Ulf Nordlind, var på väg till FIDEM:s medaljbiennial. Tack vare ett generöst bidrag från Gunnar Ekströms Stiftelse underlättades resan för oss tre medaljkonstnärer. Vi hade nu fem dagar av nya upplevelser i form av spännande kulturintryck och möten framför oss. *Bild 1.*

Vi bodde centralt och det tog inte lång tid att inse att vi hade nära till det mesta; promenadavstånd till de olika museerna, kyrkorna, moskén, synagogan och de olika parkerna.

Efter att ha skrivit in oss den första morgonen var det dags för kongressens öppnande och de många spännande föredragen. Utifrån våra olika inriktningar försökte vi kryssa oss fram genom kongressprogrammet för att finna det för oss mest matnyttiga och i pauserna träffades vi för att jämföra vad vi fått oss till livs. Tanken var att de historiska och de tillämplade konstnärliga föredragsämnen skulle varvas och inte hållas så strikt åtskilda. Möjligheten till utbyte mellan teori och praktik underlättades därmed.

I kongressen deltog tvåhundra personer, varav cirka hälften var konstnärer, från trettio olika medlemsländer. Det gemensamma språket blev oftast engelska, om än med brytning på allt från värdlandets kyrilliska bulgariska till kinesiska. Att kunna samlas runt ett så taktilt och visuellt ämne som konstmedaljen gör att sådana språkliga hinder lätt undanröjs och eventuella missförstånd ger bara en ytterligare dimension.

Senare den första dagen var det så dags för invigningen av FIDEM:s med-

1. Fem av deltagarna i FIDEM:s medaljbiennial i Sofia 2014: Ulrika Bornestaf, Kerstin Östberg, Ernst Nordin, Thomas Qvarsebo, Ulf Nordlind.

OKÄND FOTOGRAF.

aljuställning. Förväntansfulla tog vi oss alla till Arkeologiska Museet där en bulgarisk manskör inledde. Talen ekade i den stora salen, medan deltagarna minglade runt bland romanska fresker och antika skulpturer. Vi tog oss sedan upp till det övre planet, där våra FIDEM-medaljer visades.

Sverige representerades denna gång av sju medaljkonstnärer. Det var två silvermedaljer av *Annie Winblad Jakubowski*: Raoul Wallenberg-medaljen (*Bild 2a-b*) och en med Julius Hagander. *Ernst Nordin* hade två finstämda medaljer: en med *Harriet Löwenhjelms* och en med *Inger Christensen* (*Bild 3a-b*). *Joze Strazar Kiyohara* hade gjort tre bronsmedaljer: Alfred Nobel, The Day of the Cinamon Bun och Mother's Day (*Bild 4a-b*). *Christian Wirsén* visade två kraftfulla medaljer i bly: Elementary

Road Sign och Nåjd – budbäraren (*Bild 5*). *Håkan Bull* hade denna gång arbetat med gutten aluminium i sina tre Spiral Tribute 1, 2 och 3 (*Bild 6*). *Thomas Qvarsebo* visade sin Carl XVI Gustaf, gjord till kungajubileet 2013 (*Bild 7*) – som nu tillhör KMK:s samlingar – samt Walking the Dog. *Kerstin Östberg* hade med en serie om 3 Observers, Birdwatchers, graverade i koppar (*Bild 8a-b*).

För att hinna se alla deltagande länders bidrag krävdes flera besök och det var tur att vi hade några dagar på oss. Man kunde då också passa på att glida in i salarna med upprädda guldskatte, som låg tätt i montrarna tillsammans med andra arkeologiska fynd.

En av kongressdagarna blev vi bjudna på en utflykt till Plovdiv, thrakernas forna huvudstad, som haft många namn: allt från Eumolpia, Philippopop-

2a-b. Raoul Wallenberg 1912-2012. Silver. Diam 45 mm.
Konstnär: Annie Winblad Jakubowski.

3a-b. Inger Christensen 1935-2009. Brons. Diam 91 mm.
Konstnär: Ernst Nordin.

4a-b. Mother's Day. Brons. Diam 104 mm.
Konstnär: Joze Strazar Kiyohara.

5. Elementary Road Sign. Bly. Diam 79 mm.
Konstnär: Christian Wirsén.

6. Spiral Tribute 1, 2, 3. Aluminium. Bredd 69 mm.
Konstnär: Håkan Bull.

lis, trakiska Pulpudeva och romarnas Thrimontium för dess omgivande kullar, till att på 1400-talet få sitt nuvarande namn. I dess grön-gula stadsvapen ser man kullarna med floden Maritsa nedanför.

Vi for från Sofia på morgonen och färden gick österut förbi dalen med rosenodlingar. Bussen skumpade vidare genom oändliga fält med solrosor, medan guiden under den 130 km långa resan berättade om thraker och Orfeusmyter och det postkommunistiska Bulgarien. Väl framme fick vi se den fantastiska gamla staden i Plovdiv med dess etnografiska och historiska museum. Efter lunchen vandrade vi omkring i bländande sol i den magnifika romerska amfiteatern för att sedan klättra ned till den moderna brusande staden.

Upplivade packade vi in oss i bussarna för att återvända till Sofia och se Bogomil Nikolovs utställning. Det är förmodligen inte sista gången vi ser denna intressanta stad, eftersom den är utsedd till 2019 års kulturhuvudstad.

Den sista kongressdagen samlades deltagarna vid generalförsamlingens möte, där ordförande Philip Attwood och generalsekreterare Marie-Astrid Pelsdonk gick igenom händelserna

7. Kung Carl XVI Gustaf. Patinerad brons. Diam 159 mm.
Konstnär: Thomas Qvarsebo.

8a-b. Birdwatchers. Koppar. Diam 60 mm.
Konstnär: Kerstin Östberg.

sedan föregående möte och hur man tänkte sig FIDEM:s framtid. Inês Ferreira gick igenom ekonomin och överlämnade sitt ämbete till Ana Pereira, som också arbetar vid Imprensa Nacional Casa da Moeda i Lissabon.

Idéer till kommande kongresser presenterades även. Paul Huybrechts berättade om hur FIDEM 2016 i Belgien skulle organiseras och Lynden Beesley om planerna för Canada år 2018. Både möjligheterna till kon-

gressaktiviteter och förutsättningarna för utställningar vägdes in. Tanken att ha ett gemensamt tema till medlemsutställningen diskuterades, vilket skulle kunna ge en annan dimension till utställningen. Det kan vara givande för besökare att se hur olika konstnärer närmar sig ett intressant ämne, samtidigt som det är stimulerande och utmanande för konstnären själv i arbetsprocessen. Det ligger ju i konstmedaljens natur att i dess lilla

format tolka en idé visuellt, olika formelement skall samsas och bära fram tanken.

En väsentlig del av det som utspelar sig på en kongress kanske inte står utskrivet i programmet utan utgörs av det som händer i mellanrummen. I de oväntade mötena glimmar det till. Där, mellan ett föredrag om ett projekt med traditionella afrikanska figurativa lock och Napoleons medaljer, med en kaffekopp i handen, händer det. En ung medaljstudent från Canada träffar en äldre mynthandlare från forna Östtyskland. Eller så kan man se en lettisk och en japansk medaljkonstnär samtala, med händerna, på ett tredje språk. Världar som möts och kontakter som knyts i stunden.

Sedan när man kommit hem hinner tankarna i kapp och man försöker tyda alla anteckningar och se vad som kan vara användbart i framtiden ...

I efterhand är det ett antal föredrag som man minns särskilt väl och har med sig i sin verkstad. Förutom de olika samtida unga bulgariska medaljprojekten, som var inspirerande att se och höra om, uppskattade vi bland annat mycket *Ingrid Austlid Rises* föredrag om olika tekniker att framställa medaljer. Med både skisser och foton visade hon arbetsprocessen rent konkret. Hon jämförde fördelar och nackdelar med äldre respektive modernare arbetsmetoder och hur de kan kombineras. ⇨

9. Ernst Nordin utanför Arkeologiska museet i Sofia.
FOTO: KERSTIN ÖSTBERG.

Maya Graber använde ett rikt bildmaterial när hon berättade om den medaljtradition som utvecklats vid konstskolan i Burg Giebichenstein i Halle. Hon visade även medaljer av sin lärare, professor Bernd Göbel, samt egna arbeten.

Eldsjälen *Marcy Leavitt Bourne* talade om de brittiska skolprojekt hon med entusiasmen drevit. Detta under föredragstiteln *Teaching the Doubtful*.

Ira Rezak berättade med sedvanlig stringens och skarp iakttagelseförmåga hur den konstnärliga medaljframställningen utvecklats genom de olika generationerna och hur mästare påverkat sina adepter.

José Teixeira presenterade det projekt med "hybrid object" som en grupp medaljkonstnärer arbetat med i Portugal. Tack vare deras etnografiska museum hade de kunnat studera traditionella angolanska folks legender och föremål för att sedan använda dessa teman överförda till samtida objekt.

Det är inte alltid lätt att veta om man valt rätt bland föredragen och blir i efterhand nyfiken på vad man missat. Då sänder man en tacksam tanke till Marie-Astrid Pelsdonk och hennes idoga arbete med magasinet *La Medaille*, där allt publiceras.

Till vår glädje blev Raoul Wallenberg-medaljen av Annie Winblad Jakubowski inköpt av British Museum och kan snart beskådas där.

I Sverige ser den svenska FIDEM-gruppen nu över möjligheterna att visa de svenska bidragen för allmänheten. Det finns ju många sätt att ställa ut medaljer på och flera av oss har nog en vision av att visa medaljkonsten så att den sätts in i ett vidare sammanhang. Flera kontakter har knutits och samarbeten pågår, förhoppningsvis skall vi snart kunna återkomma med glädjande besked för publiken här. Kanske kan vi på detta sätt inspirera och visa att medaljen som konstform fortfarande lever och utvecklas.

FOTO MEDALJERNA: GABRIEL HILDEBRAND.

Kerstin Östberg,
för FIDEM-gruppen i Sofia

Karl XIV Johans 1/6 riksdaler 1828

ENDAST NÅGRA FÅ SVENSKA MYNT från de senaste två decennierna är extremt rara.

Ett av dem utbjöds som objekt 1481 XR på MISAB:s auktion 12 i Stockholm i september förra året: Karl XIV Johans 1/6 riksdaler 1828 (se bild). Denna finns både med slät rand (SM 57b, mest sällsynt) och räfflad rand (SM 57a). Ett exemplar med slät rand ingick i Karl-Erik Schmitz' fantastiska samling *Coins of Sweden*, som såldes på auktion i Zürich i 1990.

Om MISAB 12-exemplaret med räfflad rand skrivs i auktionskatalogen: "Av detta ytterst rara mynt från ringpräglingsens barndom har vi kännedom om högst en handfull exemplar i privata samlingar." SM, Tonkin och auktionskatalogerna från Ahlström och Ulf Nordlind anger alla tio eller färre exemplar i privata samlingar.

Flertalet av de få exemplar som avbildades i auktionskatalogerna har plantsfel eller repor:

EFTERLYSNING

Medaljgravören Tore Strindberg

Undertecknad är i slutfasen av forskningen kring Tore Strindberg som medaljgravör, vilken förhoppningsvis utmynnar i en tryckt presentation om något år.

Men jag är tacksam för den värderade läsekretsens uppgifter. Av cirka 75 medaljer saknar jag cirka 11 stycken som ännu är okända för mig. Några av dessa är idrottsmedaljer. Jag tar tacksamt emot varje upplysning om Strindbergs alster! Även medaljonger på gravstenar och liknande är av intresse. Han signerar Tore Strindberg och/eller T S.

Birgitta Sandström
Sturegatan 135
791 72 Falun
Tel. 023-202 29
bsandstrom@telia.com

Karl XIV Johan. Stockholm.
1/6 riksdaler 1828.
FOTO: MAGNUS WIJK.

1. MISAB 12:1481, repor, 1/1+, vikt 6,16 g.
2. Aurum 7:418, repad båda sidor, 1+, vikt 6,16 g.
3. Ahlström 42:488, plantsfel, 01/0 (ex Karl-Erik Schmitz), vikt 6,17 g.
4. Ahlström 44:569 plantsfel 01.
5. Bonde 1:703, svaga repor, 01, vikt 6,18 g.
6. Ahlström 32:497, 01.

Under myntmästare Christopher Borg (1821-1837) präglades i Stockholm 1830 de första ringpräglade dukaterna. Redan 1828 blev ringprägling nyttjad till 1/6-riksdalern. Genom att vara slagna i ring säkerställdes den nya präglingstekniken att myntet har exakt diameter, centring och färre svagpräglings. Men på de tidiga årgångarna av silvermynten med den nya präglingstekniken förekommer påfallande ofta plantsfel.

Karl XIV Johans 1/6 riksdaler 1828 ringpräglades i endast 1 024 exemplar och bara ett fåtal är numera bevarade, oftast med fel. MISAB 12-katalogens referens till "ringpräglingsens barndom" tycks förklara varför.

Ottar Ertzeid

Referens

SM = Ahlström, B. m.fl.: *Sveriges mynt 1521-1977*. 1976.

AUKTIONER & MÄSSOR

28/2	Sveriges Mynthandlars Förening, Stockholm, myntmässa
13-14/3	MISAB, Stockholm, myntauktion
28/3	Göteborgs Numismatiska Förening, myntmässa
25/4	FriMynt, Helsingborg, mynt- & frimärksmässa
2/5	Myntkompaniet, Stockholm, myntauktion

SPÅRVAGNSPENGAR

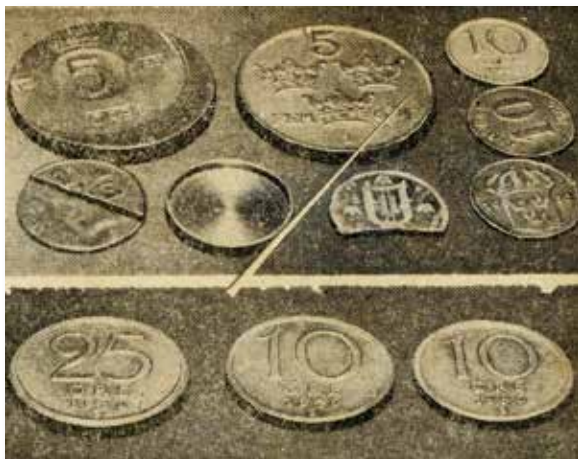
FÖRRE SPÅRVÄGSKONDUKTÖREN Imer Ohlsson från Samaritgränd 8b, 3 tr., Söder, kommer upp på tidningen och visar sin speciella myntsamling, som delvis kan beskådas på bilden intill, mynten ordnade och plåtade av Nils Örke. Överst t.h. ses tre tioöringar. De är falska allihop. Den äldsta, från år 1900, är lövtunn. En annan knottar sig som om den frös. Femöringen med tre kronor liksom 25-öresfragmentet är likaledes falska. Bly och bleckplåt i brokig blandning. Överst t.v. några urfrästa och på annat sätt mycket deformerade kopparmynt.

Av de tre på bilden under är det 10-öringen i mitten som är kuriös: de andra är med som jämförelse. Nämda tioöring, årtal 1948, är i det närmaste lika stor som 25-öringen, nominalciffran 10 är också lika kraftig som den närmast högre valörens. Metall och präglingskvalitet tyder eljest på all önskvärd äkthet. Möjligen kan det röra sig om ett s.k. provmynt, vilket dock storleken motsäger.

Provmynt finns det många i det svenska myntinventariet, däribland även tioöringar. Som exempel på ett provmynt, som trasslat sig ut i handeln, må nämnas en viss tvåkrona, daterad 1919, mycket tunnare och lättare än de kurserande, om vilken det heter i ett intyg från myntverket till en privatsamlare, att "tydligt dånvarande myntdirektören i visst undersökningssyfte låtit prägla dessa provmynt, som således icke utgöra lagligen gällande mynt". Så kan det alltså gå till.

Beträffande Imer Ohlssons ev. provmynt har vi som sagt hittills inte hunnit mer än fotografera det. Meningen var att hr Ohlsson själv också skulle avbildas, men därvidlag vinkade han med den s.k. kalla handen. Han är en man av gamla stammen; tycker att man bör vara vackrare eller på annat sätt mera framstående för att avbildas i bladet. Men berättat ett och annat ställer han sig villig till.

Det fanns ju en tid – oss veterligt är den försvunnen – innan livsfaran var alltför stor på gator och torg, när spårvagnsdörrarna inte fjärrmanövrerades av konduktörerna eller förarna, och följaktligen på – såväl som avstigning av yngre män, gärna

Falska mynt förekom som betalningsmedel för färd med spårvagn enligt kåseriet som *Numismaticus* skrev i Stockholms-Tidningen den 3 februari 1960.

i plommonstop men utan kragar (fast med kragknappar), skedde då spårvagnen var i full fart. En oförglömlig, fast tvivelaktig sport. Det stods kvällar och nätter i ett kompakt mörker, fyllt av möjligheter, i båset framme hos föraren och röktes Commerce av nämnda ynglingar – flickor vågade sig sällan dit.

Då knäppte det i dörren mot salongsutrymmet, den lilla metallluckan, exakt av 91:an Karlssons så att säga krok-modell, öppnades med en smäll som av en pisksnärt, och in sträcktes konduktör Imer Ohlssons och kollegers garvade händer i det tobaksdoftande mörkret.

Det var inte så lätt för konduktören att urskilja pengarna. Och, sannerligen, det var inte lättare för passagerarna alltid. Under tiden från 1877, då spårvagnarna debuterade i Stockholm, till 1920-talet, den tid vi närmast rör oss med beträffande Imer Ohlssons upplevelser, varierade spårvagnsavgifterna från fem till tjugö öre, inklusive vissa tidiga zontaxeeperiment med t. ex. 12 öre för längsta sträckan.

Mynten var ju desamma som nu, och det var ett växlande och dividerande nästan i oms-klass.

När hr Ohlsson kom hem en kväll med sin väska hade han bl. a. en guld femma i den! Det skedde tydligen under vår första guldmyntfot-period, men vilken guldhöna som smugit sig in bland det trädslitna söderamerikanska harsgänget på ståplats förblir en gåta.

Äldre falska och felpräglade mynt liksom provmynt intresserar många samlare. Martin Wettmarks utgåva *Felpräglade mynt*, 1991, i SNF:s serie Smärre skrifter 6, är fortfarande efterfrågad men slutsåld på föreningen. Den i Stockholms-Tidningen 1957-1960 kåserande numismatikern Gösta Pålsson (1907-1981) var uppenbarligen också mycket road av denna myntkategori.

Antingen gulfemkronan nu tagits för en ettöring eller en tioöring, så är det förklarligt. En nypräglad ettöring skiner med den värsta guldglans, och en sliten tioöring rodnar också något i samma lyster, av skam över sin ringa halt av ädelmetall. Storleken i diameter är 16, 16 och 15 mm för resp. gulfemman, ettöringen och tioöringen, vikten resp. 2,24, 2 och 1,45 gram. Och det var, som sagt, troligen mörkt.

Bland mörksens gärningar var metallmyntförfalskning – numera inte lönande – mycket vanlig förr. I London bedrevs den, enligt den klassiske undervärlds-författaren Henry Mayhew, som en veritabel hemindustri, där kvinnan höll i myntformen med järntängen, medan mannen hällde i den glödande metallen.

I Stockholm gick det kanske, av Imer Ohlssons provkarta att döma, till på samma sätt.

NUMISMATICUS
/ Gösta Pålsson
Ur Stockholms-Tidningen
den 3 februari 1960.

Lunde-mønter på Sjælland men ikke i Jylland

Af Jens Christian Moesgaard

Det er velkendt, at Lund var Danmarks hovedmøntsted i 1000-tallet. Det er ligeledes påvist, at danske mønter i Svend Estridsens (1047-1074) sidste år blev dominerende i møntomløbet på bekostning af udenlandske mønter. Begge disse pointer bliver på forbillig vis bekræftet af et nyt skattefund fra Sjælland.

I maj 2014 lokaliserede Anders Hansen med sin metaldetektor en koncentration af mønter fra 1000-tallet på en pløjemark i Reerslev syd for Hedehusene mellem Roskilde og København. I overensstemmelse med dansk lov meldte han fundet til Kroppepedal Museum, der straks rykkede ud for at tjekke stedet. Resultatet blev en møntskat fra Svend Estridsens tid. I første omgang blev godt 100 mønter ivaretaget. Da marken efter høst i september på ny blev tilgængelig, foretog

musset en mindre udgravning på stedet¹. Endnu cirka 100 hele og fragmenterede mønter fremkom, tillige med nogle rester af træ, der muligvis stammer fra beholderen til skatten.

I skrivende stund er fundet langt fra færdigbearbejdet, men det kan være rimeligt allerede nu at komme med nogle foreløbige betragtninger. Tilstedeværelsen af runemønter daterer skatten til Svend Estridsens sidste år. Blandt de første 66 bestemmelige mønter er mønter præget i Lund langt de hyppigste (34 stykker), mens stykker fra de sjællandske møntsteder Roskilde og Slagelse forefindes i mindre antal (henholdsvis 16 og 2). Kun en enkelt er fra Viborg. Resten er engelske og tyske. Dette generelle billede bekræftes ved en hurtig gennemgang af senere fundne mønter, hvis bestemmelse vil blive præciseret efter konservering. Det er altså klart,

at danske mønter – især fra Lund – dominerer, men der er også enkelte udenlandske mønter i blandt.

Lund ligger som bekendt i Skåne, og det er bemærkelsesværdigt, at mønter herfra er talrigere end dem fra de lokale sjællandske møntsteder. Hermed bekræfter skatten fra Reerslev det indtryk, man får fra en række andre, samtidige og lidt tidligere sjællandske skattefund – Store Valby, Strøby Mark, Ølsted kirkegård, Vor Frue kirkegård i Roskilde, Næsbyholm, Vallø, Skørpinge, Selsø, Bonderup, Kirke Værløse² og Freerslev³, hvor skånske mønter også tæller for mindst halvdelen af de danske mønter i skattene. I de danske mønters sejrsgang overfor de udenlandske var det således mønter fra Lund, der på Sjælland var i første linje. Det var først en generation senere, at de lokalt prægede mønter fra Roskilde etablerede sig som den dominerende valuta på Sjælland, og mønter fra Lund derefter måtte ”nøjes” med Skånelandene.

En anden karakteristisk ting ved det nye fund er, at de fleste af mønterne er forholdsvis nye. I Reerslev-skatten er de helt nye runemønter fra Lund i overtal, helt på linje med den samtidige Freerslev-skat fra Nordsjælland, hvis sammensætning i mangt og meget minder om Reerslevs. De danske mønters overtag i møntomløbet skete således ved en stor udmøntning af nye friske mønter, sikkert med det metal, der kom ind til møntsmedjerne fra indsmeltede udenlandske mønter. I øvrigt vil runemønterne fra Reerslev indgå i Kirsten Hougaards igangværende stempelstudie af Lunds runemønter, hvortil de vil give en betragtelig materialeforøgelse.

Kroppepedal Museum foretog i september 2014 en udgravning på fundstedet for Reerslev-skatten. Den oprindelige finder, Anders Hansen (i forgrunden) deltog i undersøgelsen med sin metaldetektor.

FOTO: KENN THOMSEN, KROPPEDAL MUSEUM.

Hvordan skete dette skift, hvor gamle og udenlandske mønter pludseligt forsvandt fra omløbet? Jeg vil tro, at processen har skullet hjælpes på vej, og at den, der gjorde det, var kongen. Ligesom sine kolleger i det kristne Europa, som Danmark var ved at blive integreret i, ønskede den danske konge at tjene på vekselsgebyret, når folk indløste deres ugylde gamle og udenlandske mønter mod kongens mønt. En generation senere var det sågar sådan, at man skulle veksle, når man rejste mellem landsdelene Skåne, Sjælland og Jylland. Man konstaterer i slutningen af 1000-tallet og starten af 1100-tallet et kraftigt fald i antallet af løsfund af mønter i Danmark⁴. Det tyder på, at brugen af mønter gik ned. Kunne grunden være, at folk ikke var villige til at betale vekselsgebyret til kongen og derfor fandt andre måder at afvikle deres forretninger på? Kongens mønt havde en fast, garanteret pålydende værdi, og var således mere praktisk end det tidligere system, hvor man vejede mønter og betalte ud fra deres metalværdi. Men denne fordel var måske alligevel ikke vekselsgebyret værd?

Tilbage til Lunde-mønternes udbredelse i de andre landsdele. Som vi har set var de massivt til stede på Sjælland, men i Jylland er situationen en helt anden. I en række jyske skattefund fra anden tredjedel af 1000-tallet – Varde⁵, Lovns⁶, Munksjørup og Låsby⁷ – tæller mønter fra de jyske møntsteder, især Ørbæk og Viborg, for hovedparten af mønterne, mens Lunde-mønter er et sjældent syn. De jyske mønter vejede mindre end de skånske og de sjællandske, så deres værdi må have været mindre, hvilket besværliggjorde brugen af mønter fra andre landsdele. Jylland skilte sig således tidligt i processen ud som et selvstændigt valuta-område.

På en underlig bagvendt måde må Lunde-mønter alligevel have været kendt og anerkendt i Jylland, for omkring 1080 blev der slået mønter, der efterlignede den gængse mønttype i Lund. Allerede i Haubergs klassiske værk fra år 1900 optræder typen med

Svend Estridsen (1047-1074), penning, Lund, type Hauberg 30. Møntmesterens navn Karl læses i runer på bagsiden.

Svend Estridsen (1047-1074), penning, Lund, type Hauberg 31. Møntmesterens navn Kamp læses i runer på bagsiden.

Svend Estridsen (1047-1074), penning, Roskilde, type Hauberg 40.

FOTO: ANDERS HANSEN.
MYNTEN FÖRSTORADE.

angivelsen af møntstedet Viborg⁸. Takket være Kent Bengtssons tydning af indskriften på en fundmønt fra Grædstrup kirkegård vest for Horsens ved vi nu også, at typen blev præget i Aalborg⁹. Det blev dog ikke til mere end en kortvarig episode, og i 1080'erne havde Jylland igen sit helt eget møntsystem, helt distinkt fra Skånes og Sjællands¹⁰.

Noter

- ¹ Museet på Kroppedal, sag nr. TAK 1642. Tak til finderens Anders Hansen og til Lotte Sparrevohn fra Museet på Kroppedal.
- ² Jørgen Steen Jensen m.fl., *Danmarks Middelalderlige Skattefund*, København 1992, nr. 3, 4, 9, 10, 16, 19, 21, 23-25.
- ³ Jens Christian Moesgaard (under medvirken af Kirsten Hougaard), "Freerslevskatten. Nogle betragtninger over møntomløbet på Sjælland o. 1065/1070", *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 2006-2008 (i tryk).
- ⁴ Bjørn Poulsen, "A Monetary Contraction in Late Medieval Denmark?" *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 2000-2001 (2006), s. 319-334; Thomas Guntzelnick

Poulsen, "Tolkning af enkeltfundne mønter. Hvor meget er mange mønter?" *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, 2008, s. 151-165; Gitte Tarnow Ingvarsson, *Møntbrug: fra vikingetid til vendertogter*, Aarhus 2010.

- ⁵ Varde Museum, sag nr. VAM 1534. Under bearbejdning på Den kongelige Mønt- og Medaillesamling, Nationalmuseet.
- ⁶ Cecilia von Heijne, *Särpräglat*, Stockholm 2004, s. 354, nr. 8.20.
- ⁷ Jørgen Steen Jensen m.fl., *Danmarks Middelalderlige Skattefund*, København 1992, nr. 6 og 20.
- ⁸ Peter Hauberg, *Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146*, København 1900, Harald Hen, nr. 6.
- ⁹ *Tusindtallets Danske Mønter*, København. 1995, s. 112-113, 147. Tak til Kent Bengtsson for oplysning om sin upublicerede nytolkning af bagsideindskriften.
- ¹⁰ Georg Galster, "Knud den Helliges Jyske Mønter", *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie*, 1934, s. 129-136; Jørgen Steen Jensen, "Møntfornyelse (Renovatio monetæ) i Danmark indtil år 1200", *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, 1996, s. 130-136.

SNT-register

Sedan 1990 har register över föregående års artiklar och notiser presenterats i februari-numret. På SNF:s och KMK:s hemsidor finns register i sökbart pdf-format ända från 1977.

Medlemsavgift 2015

Med detta första nummer av SNT i år följer ett inbetalningskort för medlemsavgiften 2015. Eftersom SNF ibland får in betalningar utan angiven avsändare ber vi er vara uppmärksamma på detta och komma ihåg att ange namn och adress på inbetalningskortet.

Om inbetalningskortet inte ligger med i denna försändelse kan man förstås ändå sätta in avgiften på Plusgiro 1500 07 - 3.

Medlemskap i SNF kostar fortfarande endast 250 kronor per år och då ingår Svensk Numismatisk Tidskrift med åtta nummer. För medlemmar bosatta utanför Sverige är priset högre på grund av portoavgiften, 375 kronor.

SNF:s kansli

”Ont mynt” – 5 mark klipping 1611 i guld

Fråga: Jorma Imppola från Finland frågar rörande en 5 mark klipping 1611 i guld som hittats med metall-detektor: ”En 5 mark 1610 såldes på Künkers auktion 2011 (Hagander del 2 nr 5017) och den synes ha helt olik design. Är det typiskt att dessa 5-marks guldklippingar har så stora skillnader i design?”

Svar: Reguljära 10- och 5-marks klippingar i guld slogs bara under år 1610 i Stockholm. Visserligen är mynt-räkenskaperna för 1610 och 1611 för-lorade, men de bevarade ränkekam-marböckerna ger en uppfattning av vad för slags mynt som slogs under åren. Således uppbars bland annat 960 stycken 10-märker i kammaren under 1610, medan man under föl-jande år endast erhöi riksdalrar och ”smått mynt”.

I slutet av augusti 1614 nämnde dock rikskanslern Axel Oxenstierna i ett brev, att en falsk 10-mark klipping i guld från 1610 hade påträffats. Då inflödet av dessa förfalskningar tydli-gen ökade därefter utfärdades den 20 januari 1615 ett plakat om dylika till allmänhetens varning; nu nämndes även falska 5-marksklippingar i guld.

Vid riksrådets möte i början av januari samma år hade frågan om förfalskningarna dryftats. Ett brev inkom från Gustav II Adolf, vari kungen bekymrade sig över att både guld- och silvermynt fanns i riket, vilka inte var ”varandra lika, varken i stämpel, lod eller skrot”. Kungen anhöi därför om att rådet skulle avge ett betänkande, hur man skulle förfara så att inte riket skulle översvämmas av falska mynt.

I rådets svar talas om ”mycket ont mynt, både silver- och guldmünt, som dagligen insuges i riket”. Man ansåg dock att det även var frågan om underhålligt eller falskt mynt som slogs inom landet. Här var man uppenbarligen inne på en känslig fråga. Rådet

KMK ID 109133. 1,64 g.

KMK ID 109134. 1,63 g.

KMK ID 109137. 1,59 g.

KMK ID 109135. 1,56 g.

KMK ID 109136. 1,14 g.

Guldklippingar i valören 5 mark 1611 anses vara samtida förfalskningar. Äkta sådana slogs endast 1610. Kungl. Myntkabinettets samlingar.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND. SKALA 1:1.

rekommenderade kungen att man skulle ”förfråga och förfara vilka personer sådant mynt slå, och med vems tillstånd”. Det råde inget tvivel om att i det fall dessa personer var i ”hen-nes Maj:t drottningens [änkedrottning Kristina] eller H. F. N:de hertig Johans [hertig Johan av Östergötland] tjänst”, så skulle de naturligtvis inte erkänna att en dylik myntning skett med de kungliga personernas vetskap och tillstånd.

Ändå ansåg rådet att de ansvariga personerna skulle kallas till förhör och om de befanns skyldiga skulle de straffas, andra till varnagel. Rådets skrivning innebär ju att man beskyllde såväl änkedrottningen som hertig Johan för att vara inblandade i spridningen av de falska mynten. Hertigen drev sedan slutet av 1611 – med kungligt tillstånd – ett eget myntverk i Vadstena, medan änkedrottning Kristina fick tillåtelse att prägla egna kopparmynt i Nyköping först år 1625.

Samtiden hade uppenbarligen inge-n större svårighet att skilja de äkta mynten från de falska. År 1619 mot-tog till exempel guldsmeden Ruprecht Miller inte mindre än 404 stycken 10- och 5-marksklippingar, ”både av dem som uppå Rikstens mynt slagne äro såsom och av de andra”, vilka smältes ned. Även den nutida forskningen har kunnat skilja ut de irreguljära mynten. Således anser man att klip-pingarna med årtalen 1611 och 1612 är samtida förfalskningar.

Änkedrottning Kristinas och hertig Johans inblandning i spridningen av de underhålliga mynten förblev dock outredd. Förmodligen tystades saken ner. Spåren pekar dock i deras riktning, hertigen hade ju trots allt ett fungerande myntverk vid denna tid.

Frågeställarens mynt från 1611 tillhör denna historiskt intressanta grupp av samtida ”irreguljära” präg-lingar.

Bengt Hemmingsson

Litteratur

Almer, Y. & Carlsson, I.: Äkta och falska guldklippingar 1587-1626. *Numismatiska Meddelanden* XXXIV s. 157-195. Stockholm 1983.

Lagerqvist, L. O.: Kring en falsk guldklip-ping från Karl IX. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1962 s. 109-114.

Ottosson, U.: Kunglig (?) myntförfalsk-ning anno 1614. *Mynttidningen* 1997:3/4 s. 54-57.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

REGISTER 2014

ARTIKLAR OCH NOTISER

	NR	SID.
Andersson, Leif En mycket livaktig Myntklubb dubbeljubilarar	2	36
Berggren, Christer Med Harry Glück i baksätet	4	93
Bergroth, Tom C. Nödsedlar? (<i>Frågespalten</i>)	3	61
Ingen smedmedalj (<i>Frågespalten</i>) & Lars O. Lagerqvist	5	110
"En konstnär som ger kunglig glans" [Ernst Nordin] (<i>Personalia</i>)	5	111 + omslag
Hugenottkors (<i>Frågespalten</i>)	7	161
Björk, Jan-Olof Nils J. Lindberg tilldelad Brenner-medaljen (<i>Personalia</i>)	1	11-12
Några reflektioner kring myntmässan i Lund	1	13-15
Svenska och danska myntauktioner kring år 1900	6	130-131
2 öre sm – ett stampprov?	6	139
Anders Stams pollettsamling på auktion i Möckelsnäs	7	154-156
Försäkringar för myntsamlaren	7	158-159
Ett falskt 25-öresmynt	8	179
Bornström, Jimmi Dubbelstämplade järnören (<i>Frågespalten</i>)	8	179
Carlberg, Dan Finanshistoria på 1700-talet i ljuset av en tung kvittens	4	82-83
Två tyska myntmässor	4	90-91
Myntmässan i Göteborg återuppstår	5	115
Numismatisk helg i Helsingfors – unionsmöte och NFF:s 100-årsjubileum (& Curt Ekström)	6	126-128
Carlsson, Per-Göran ÖRESTAL – ett pedagogiskt undervisningsgrepp	3	68
PANTHEON – En världsomspännande samlaradressbok 1913	6	134-135
Castenhag, Lennart 2 öre klipping 1626 omvandlad till 1 öre 1625! (& Anatoly Skripunov)	1	19
24 liter öl för ett stycke näver	8	175
Ekelund, Leif Örebro Ångslups-Aktiebolags fraktbiljetter (<i>Läsekretsen</i>)	2	38
Ekström, Curt Myntmässa i Norrköping	2	36
Numismatisk helg i Helsingfors – unionsmöte och NFF:s 100-årsjubileum (& Dan Carlberg)	6	126-128
Elfver, Frédéric Tidigare opublicerad variant av Magnus Erikssons penningar	1	6
DE ASSE ET PARTIBUS EIUS – ett femhundraårsminne (& Bengt Hemmingsson)	2	34-35

Ertzeid, Ottar

Svenska mynt från Fürth år 1632	2	38
Svenska mynt från Eric P. Newmans samling	4	87
Tidigare oskildrad pommersk 1/24 taler 1681	5	109
Oscar I:s 1/16 riksdaler specie 1849	5	112
Stor auktion av svenska besittningsmynt från Pommern hos WAG	8	180-181

Falkensson, Roland

En fascinerande myntgrupp. Kastmynt vid Gustav II Adolfs begravning 1634	8	172-174
--	---	---------

Golabiewski Lannby Monica

Akke Kumliens 10000-kronorssedel 1939	1	7 + omslag
Avpolletterade?	2	39
Biskopsbrakteaten. Vad kan den berätta om tiden kring sekelskiftet 1200?	3	53-57 + omslag
Ännu en svealändsk kungsörn funnen!	3	57
Märta Helena Reenstiernas mynt- och medaljsamling	4	80
Kovan kommer, kovan går ...	4	91
Inte alls Guds Sigtuna	5	107
Fahnehjelmare, carpelaner, knorringar, platar	6	128
Myntoffer vid thailändska altare	6	141
Magnus Ladulås-mynt funnet vid grävningar i Rid darholmskyrkan	7	148-152 + omslag
Sällsamma fynd i Motala ström	7	159
Sparbössor i ekonomi, som tradition och kulturbärare (☞ <i>Susanna Rappe George</i>)	8	176-178 + omslag
Den svenska Tomten	8	181

Gunnarsson, Bo

Myntstamp från Lincoln i följe med vikingar över Nordsjön	2	28-30
---	---	-------

Gustavsson, Bo

Myntpolletter genom tiderna hos Göteborgs Numismatiska Förening	3	62
Gubben med kubben – ett huvudsakligt misstag	4	76-80

Hemmingsson, Bengt

Dukater av guld från Östra Silvberget	2	31-33 + omslag
DE ASSE ET PARTIBUS EIUS – ett femhundraårsminne (☞ <i>Frédéric Elfver</i>)	2	34-35
Återanvändning av kasserade plåtmynt (☞ <i>Roger Jonsson</i>)	4	86-87 + omslag
Karl XII:s mynt på porslin från Kina	5	108-109

Holmén, Bengt

Rune Ekre 1924–2013 (<i>Personalia</i>) (☞ <i>Lars O. Lagerqvist</i>)	1	10
Gunnar Holsts Stiftelses medalj 2013 till Rolf Sandström (<i>Personalia</i>)	2	42
Gunnar Holsts medaljörer och deras föredrag 1991-2013	2	42
Sedelexpert ur tiden, Sune Persson 1938–2014 (<i>Personalia</i>)	3	60

Jonsson, Roger

Återanvändning av kasserade plåtmynt (☞ <i>Bengt Hemmingsson</i>)	4	86-87 + omslag
--	---	----------------

Lagerqvist, Lars O.

Rune Ekre 1924–2013 (<i>Personalia</i>) ☞ <i>Bengt Holmén</i>)	1	10
Specialprägling till regeringsjubileet (<i>Nytt mynt</i>)	2	35
Ingen smedmedalj (<i>Frågespalten</i>) ☞ <i>Tom C. Bergroth</i>	5	110
En kunglig gåva till vår kung [medalj]	6	124-125 + omslag
<i>In Memoriam</i> . Gay van der Meer 1924-2014 (<i>Personalia</i>)	7	157-158
<i>In Memoriam</i> . Claude Arthus-Bertrand 1919-2014 (<i>Personalia</i>)	8	186-187

Larsson, Tomas

Ingen smedmedalj (<i>Frågespalten</i>)	5	110
--	---	-----

Lindqvist, Björn

Jubileumsmiddag i FBMK	2	37
Myntmässan i Borlänge expanderar (<i>Myntmässor</i>)	5	114

Lövdin, Ann Hugenottkors (<i>Frågespalten</i>)	7	161
Magnusson, Gösta Var går gränsen? [silvermynt] (<i>Frågespalten</i>)	7	161
Moesgaard, Jens Christian Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad	1	17
Märcher, Michael Nyt eksemplar af hidtil unik 8 skilling 1535, Stockholm (<i>& Jakob Rye</i>)	1	8-9
Nilsson, Harald STUDIA NUMISMATICA UPSALIENSIA	5	113
Olsson, Sven-Erik SNF:s medalj över Julius Hagander (<i>Ny medalj</i>) (<i>& Magnus Wijk</i>)	1	15
Persson, Jan Okänd variant av Johan III:s halvöre? (<i>Läsekretsen</i>)	4	89
Pettersson, Kurt G: III på pollett eller bricka? (<i>Frågespalten</i>)	6	137
Påhlsson, Leif Internationell kongress (9) (<i>Kongress</i>)	4	89
Rappe George, Susanna Sparbössor i ekonomi, som tradition och kulturbärare (<i>& Monica Golabiewski Lannby</i>)	8	176-178+ omslag
Rye, Jakob Nyt eksemplar af hidtil unik 8 skilling 1535, Stockholm (<i>& Michael Märcher</i>)	1	8-9
Skripunov, Anatoly 2 öre klipping 1626 omvandlad till 1 öre 1625! (<i>& Lennart Castenhag</i>) Utsmyckningar på 1600-talsören eller gravörens misstag?	1 7	19 153
Stensgård, Werner Slumpens skördar och efemär numismatik	7	160-161
Svenson, Ingemar MISAB 9. Auktionsreferat Runmärkt i SNF 30 oktober 2013 Årsberättelse för år 2013 avgiven av styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen SNF för 50 år sedan Myntauktioner i Sverige AB – MISAB, auktion 10 Från bytshandel till euro SNF:s årsmöte 2014 i Lund Fakta om Sveriges nya mynt och sedlar Nytgiven bok om Johannes Loccenius – en av 1600-talets lärda män och numismatiker	1 2 3 4 5 5 6 6 8	4-6 37 63-67 81 104-107 113 132-133 136-137 184
Ulonska, Martin Gustav II Adolfs dukat från Strassburg (Strasbourg)	5	100-103
Widell, Magnus Höga sedelvalörer blev byte vid postrån 1854	8	182-183
Wijk, Magnus SNF:s medalj över Julius Hagander (<i>Personalia</i>) (<i>& Sven-Erik Olsson</i>) Lovisa Ulrikas myntgåva till Uppsala universitet	1 8	15 187
Wiséhn, Eva <i>Ut fulmen</i> – fortfarande en gåta (<i>Frågespalten</i>)	3	61

Wiséhn, Ian

Med ångslup från Örebro – var resan betald med pollett eller biljett?	1	18
En papperspollett från Laxsjöhyttan	2	41
Bevis på deltagande i Smålands privatbank år 1847	3	58-59
Malmbrytningspolletter i Bispsberg	4	92
Papperspolletter från Robert Kahns schweizeri i Sundsvall	5	110
Polletter för hungriga matgäster. Sällsynta papperslappar ur Sven Svenssons samling	7	163

Utan angiven författare

Tre miljarder ogiltiga kronor kvar (<i>Pressklipp</i>)	1	18
Fynd i Finland av svenskt pappersmynt (<i>Pressklipp 1886</i>)	2	41
Två medaljer med kubb	4	80
Ny medaljvårdare (<i>Personalia</i>)	4	89
Falsa "mynt" (<i>Pressklipp 1901</i>)	5	107
Falsa krigsmynt i omlopp (<i>Pressklipp 1792</i>)	6	129
Feta enkronor (<i>Pressklipp 1885</i>)	7	161
Rikt myntfynd [8-daler sm]	8	183

NYTT OM BÖCKER – RECENSIONER – BOKTIPS**NR SID.**

Elfver, F. (red.): Johannes Loccenius. En skrift om en lärd man i 1600-talets Sverige. Svenska Numismatiska Föreningen. Smärre skrifter 12. 2014. (<i>Bengt Hemmingsson</i>)	8	185
Jonsson, E.: En rik handelsmans silverskatt. Kungl. Myntkabinettet – Sveriges Ekonomiska Museum. 2013. (<i>Frédéric Elfver</i>)	2	40-41
Lagerqvist, L. O. & Åberg, N.: Litet lexikon över Sveriges regenter. 2013. (<i>Monica Golabiewski Lannby</i>)	3	59
Nilsson, H.: Erik Wallers samling av medicinhistoriska medaljer. Studia Numismatica Upsaliensia 8. Uppsala Universitet. 2013. (<i>Magnus Wijk</i>)	4	88-89
Svensén, B.: Svenska Akademiens jetonger och medaljer. Svenska Akademien. 2013. (<i>Harald Nilsson</i>)	1	16

VÄLKOMMEN SOM MEDLEM I SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN 2015!

Årsavgiften är 250 kronor, 125 för juniorer. Som medlem erhåller du:

- Svensk Numismatisk Tidskrift (SNT) som utkommer med åtta nummer per år.
- Gratis radannonser i SNT (tre rader) att köpa, sälja eller byta samlarobjekt.
- Numismatisk litteratur till rabatterat pris.
- Prenumeration på Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad (NNUM) till rabatterat pris.
- Rätt att bjuda på föreningens auktioner.
- Rätt att bjuda på auktioner anordnade av övriga medlemsföreningar i Nordisk Numismatisk Union.
- Gratis inträde till Kungl. Myntkabinettet – Sveriges Ekonomiska Museum.

Du är också välkommen till våra föreningskvällar! För aktuellt program se SNT samt: www.numismatik.se
Hos oss hittar du även ett av Nordens största specialbibliotek i ämnet numismatik.
På kansliet finns föreningens egna utgåvor i ämnet numismatik att köpa på plats.

Kansli och redaktion har öppet måndagar kl. 10.00 – 12.00 & 13.00 – 16.00.

Telefon: 08 – 667 5598

Adress: Banérgatan 17 n b
11522 Stockholm

LOKALANUMISMATISKA FÖRENINGAR OCH MYNTKLUBBAR I SNF

Alingsås Numismatiska Förening
Roslagsgatan 27
441 57 Alingsås

Falu-Borlänge Myntklubb
www.fb-myntklubb.se

Göteborgs Numismatiska Förening
www.gwindor.net/gnf.htm

Halmstads Myntklubb
Öringe 111
312 91 Halmstad

Kalmar Myntklubb
www.kalmarmyntklubb.se

**Katrineholm Flen Vingåker
Myntklubb**
www.kfvmymnt.se

Myntklubben Skilling Banco
www.mksb.se

Myntsamlarklubben Goten
myntsamlarklubbgoten.com

Nola Myntklubb, Örnköldsvik
www.infoom.se/nolamymntklubb

Norrköpings Myntklubb
www.norrkopingsmyntklubb.se

Numismatika klubben i Uppsala
www.nku.nu

Samlarklubben Numis
Linvägen 5
930 10 Lövånger

Sigtuna Myntklubb
www.sigtunamymntklubb.se

Stockholms Myntklubb
www.stockholmsmyntklubb.se

Strängnäs Myntklubb
myntintresse.blogspot.se

Södra Dalarnas Myntklubb
medlem.spray.se/sdmyntklubb

Vetlanda Numismatiska Förening
Ölandsgatan 7
574 37 Vetlanda

Villastadortens Myntklubb
Hedvägen 4
314 33 Hyltebruk

Westerbergslagens Myntklubb
Platenbergsvägen 4
777 34 Smedjebacken

Ändringar och tillägg?

Kontakta: info@numismatik.se

PRESSKLIPP 1934

4- eller 5-krona av silver?

Groshandlare C. Holmberg i Stockholm föreslår hos k.m:t, att om ett minnesmynt skall präglas till hufvustandet av riksdagens 500-årsminne, detta mynt präglas, icke såsom myntverket föreslagit såsom 5-kronemynt av silver, utan såsom 4-kronemynt, gärna benämnd specie. Det senare myntet har förekommit i Sverige alltifrån Gustaf I:s tid t.o.m. Carl XV:s, däremot har aldrig ett silvermynt av 5-kronorsvärde varit gällande i Sverige.

Då Oscar II:s guldbrolopp skulle firas 1907, underhandlade Svenska numismatiska föreningen om präglandet av en 4-kronorsspecie, varför föreningen i medaljsilver lät prägla 1,000 st. "specier", vilkas framsida är lika med den av staten samtidigt präglade 2-kronan.*

Då 400-årsminnet av Befrielseverket skulle firas [1921], underhandlade föreningen även om präglandet av 4-kronomyntet, vilket då emellertid också mötte hinder på grund av nordiska myntunionen. Som denna numera är ur kraft bör hinder ej möta att prägla 4-kronorsmynt, benämnt 1 specie, såsom varande ett historiskt mynt.

Notis i okänd tidning år 1934

* SNF:s minnesmedalj över Oscar II:s och drottning Sofias guldbrolopp 6 juni 1907 – även kallad guldbroloppspecien. Så benämnd då den är utformad som en specieriksdaler, 4 riksdaler riksmünt, diameter 39 mm, med stora riksvapnet på framsidan. Utgiven i 1 000 ex i silver. Utförd av medaljgravören och sedermera SNF-medlemmen Erik Lindberg. Jfr bilden nedan. *Red.*

Den så kallade guldbroloppspecien 1907 i guld är slagen i högst fyra exemplar. Sålđ senast på Hagander-auktionen år 2012 för 5 000 €.

Diam 39 mm. Här förminskad.

FOTO: KÜNKER.

Brakteatpräglad kontrollbricka för godkänd karbidlamp. Överst tre kronor, i mitten en platta med stämplad text, på denna: TYP 151.

Initialerna G. v. F. står för sprängämnesinspektören Gottfrid von Feilitzen. Mässing. Diam 19 mm. KMK 104 576.

SKANNAD AV FÖRFATTAREN.

Kontrollbricka för explosiva varor

Inspektionen för explosiva varor bildades 1897 – från 1921 benämnd *Sprängämnesinspektionen* – hade bland annat till uppgift att kontrollera och godkänna karbidlampor. Statens sprängämnesinspektör, ingenjör Gottfrid von Feilitzen (1872-1962), var den som ledde arbetet med "karbidlampskontrollen" – G. v. F.

En kontrollbricka (som den på bilden ovan) skulle fästas på lamporna som bevis på att de var godkända av denna myndighet. Typnumret motsvarar godkännandets löpnummer. Karbidlampor användes under första världskriget i stället för fotogen som det då rädde brist på.

Brickans utseende med tre kronor överst gör att den tidigare antagits ha militärt ursprung (se till exempel M. Widell, *Militärpolletter*, SNF:s Smärre skrifter 7, 1998 s. 88).

Gottfrid von Feilitzen var utbildad ingenjör och sprängämnes tekniker. Han var anställd hos Alfred Nobel vid Björkborns laboratorium i Bofors 1895-1896, AB Bofors Nobelkrut 1897-1904 och Nitroglycerin AB:s sprängämnesfabrik i Vinterviken 1905-1906. År 1910 blev han statens inspektör för explosiva varor och 1919 utnämnd till statens sprängämnesinspektör vid den då nyinrättade sprängämnesinstitutionen inom Kommerskollegium.

MGL

BYZANTINE DELIGHT –

Gunnar Holsts stiftelses medalj 2014 till Cécile Morrisson

EN AV VÄRLDENS FRÄMSTA kännare av bysantinsk numismatik – Cécile Morrisson från Paris – tilldelades i Göteborg den 14 oktober förra året Gunnar Holsts Stiftelses medalj för år 2014 för en framstående och skarp-sinnig numismatisk gärning.

Cécile Morrisson uppvisar en gedigen meritlista. Under åren 1963 till 2000 tjänstgjorde hon som forskare vid CNRS (*Centre National de la Recherche Scientifique*) där hon disputerade 1968. Mellan 1988 och 1990 var hon chef för *Cabinet des Médailles de la Bibliothèque Nationale* i Paris. År 1988 blev hon direktör för *Centre d'Histoire et Civilisation de Byzance* och även rådgivare till *Byzantine Numismatics, Dumbarton Oaks*. Hon har erhållit hedersmedalj av både *Royal Numismatic Society* och *American Numismatic Society*. Céciles produktion av vetenskapliga böcker och artiklar är imponerande – mer än 20

Solidus utgiven av Justinianus II
692- 695 e.Kr. Diam 20 mm.
Detta mynt är det första som präglats
med en bild föreställande Kristus.
FOTO: FÖRFATTAREN.

respektive 240 verk av hennes hand är publicerade. Forskningen inom bysantinsk numismatik är excellent och hennes historiska utbildning har gjort att hon kastat nytt ljus över den kejsrerliga penningpolitiken.

Under sitt Göteborgs-besök presenterade hon i inte mindre än tre föredrag huvuddragen av bysantinsk numismatik, dess mynt och mynthistoria, alltifrån populära översikter till detaljer från forskningsfronten.

Den första sammankomsten med Cécile Morrisson anordnades den 13 oktober av Göteborgs Numismatiska Förening i Missionskyrkan på Hisingen, där hon före sitt föredrag gick igenom och kommenterade medhävda bysantinska mynt. Föredraget med titeln *"Byzantine Monetary System"* gav sedan en översiktlig genomgång av den bysantinska tidens mynt.

Startpunkten för det bysantinska riket är fortfarande under diskussion – en del menar att det börjar med Konstantin den stores grundande av Konstantinopel som huvudstad år 330 e.Kr., medan andra, speciellt numismatiker, anser att början bör sättas till år 498 i samband med Anastasius I:s myntreform med introduktion av en helt ny serie bronsmynt. Begreppet "det bysantinska riket" myntades dock först på 1500-talet efter rikets fall – bysantinerna såg sig själva som romare, vilket även framgår av texten på mynten.

Under perioden 498–685 e.Kr., från Anastasius myntreform till slutet av Konstantin IV:s regeringstid, bestod de bysantinska mynten av guldmynt, som tidigare *solidus*, *semissis* och *tre-missis* och *hexagram* silvermynt (från 615 e.Kr.) samt kopparmynten *folles* (40 *nummi*), *halvfollis* (20 *nummi*), *dekanummium* (10 *nummi*), *pentanummium* (5 *nummi*) och 1 *nummi*. I Thessaloniki och Alexandria präglades även kopparmynt i andra fraktioner av *nummi*.

Efter Konstantin IV följde en turbulent period i Bysans, då antalet valörer reducerades. En intressant innovation är Justinianus II:s införande av en Kristusbild på åtsidan av *solidus*mynten, vilket förpassade kejsaren till frånsidan. Detta kom senare att bli den vanliga ordningen i bysantinsk myntning, dock först efter ikonoklamperioden omkring år 725-

Cécile Morrisson under sin föreläsning på Humanisten.
FOTO: FÖRFATTAREN.

Bengt Holmén, Cécile Morrisson och Yngve Karlsson
vid överlämnandet av Gunnar Holst-medaljen

FOTO: EJE JOHANSSON.

825 e.Kr., då religiösa bilder var tabu. Efter hand ersattes solidimynten av *histamenon nomisma* och *tetarteron nomisma*, varefter med fallande guldhalt elektrumvarianter infördes, liksom nya typer som *hyperpyron* och *aspron trachy*.

Under Céciles föredrag kom frågan upp varför de senare bysantinska mynten är skålformade. Förklaringar som att de skulle vara lättare att stapla eller att de skulle symbolisera en basilikakupol avfärdades. Däremot medförde den ökade silverhalten i mynten för det första att myntämnena blev större vid given tjocklek på grund av silvrets lägre densitet. För det andra blev myntämnena hårdare och mer svårslagna, vilket hade som följd att de yttre delarna av mynten vid präglingen antingen böjde sig uppåt, neråt eller åt bägge håll med sprickbildning som följd. För att komma till rätta med detta användes en lätt skålformad fransidesstamp och en normal åtsidesstamp, vilket gav ett mynt med en konkav åtsida, vanligen med Kristusbild, och en konvex fransida utan sprickbildningar.

Höjdpunkten på Cécile Morrissons göteborgsbesök var tillställningen på Humanisten, Göteborgs universitet, den 14 oktober där hon först av Bengt Holmén, ordförande i styrelsen

för Gunnar Holsts Stiftelse, erhöll ett inramat diplom med motivering till årets pris samt av Yngve Karlsson förärdades Stiftelsens medalj.

Hon höll sedan ett högst vetenskapligt föredrag med titeln "*Gold and the Economy of the Byzantine Empire*" uppdelat på den ökade ekonomiska styrkan under det 4:e–6:e århundradet, stagnationen under 7:e–10:e århundradet samt kris och återställning under 11:e–12:e århundradet. Exempel gavs på antal utgivna guldmynt under olika perioder, antal använda stamper och genom metallanalyser bestämda förändringar i myntens guldhalt.

Efter föredraget gjordes ett besök på det närliggande Antikmuseet vid Göteborgs universitet med utställ-

ning av grekiska och romerska konstföremål, varefter en välsmakande middag avnjöts på Restaurang Tara's.

Dagen därpå besöktes Lödöse museum, där Cécile speciellt beundrade pilgrimsmärkena, präglingsunderlagen av läder för 1300-talsbrakteater och fick förmånen att få slå ett eget brakteatmynt.

I Göteborgs Numismatiska Förenings klubblokal vid Slottskogen expertiserade på kvällen Cécile flera medlemmars medhavda mynt. Speciellt intressanta var den danske kungen Sven Estridsens imitationsmynt med bysantinska och anglosaxiska förebilder. Kvällens föredrag hade titeln "*11th and 12th Century: Expansion, Crisis and Renewed Zenith*", med tyngdpunkt på den fallande guldhalten och introduktionen av anonyma follis-mynt.

En kvällsmåltid med räktårta och vin var vackert uppdukad och avnjöts i klubblokalen där diskussionerna bland annat rörde den kommande världskongressen i Taormina i september 2015.

Sammanfattningsvis var det några intressanta och nöjsamma dagar i Göteborg med bysantinska förtecken – *Byzantine delight*. Utöver detta blev det för undertecknad ett kärt återseende av den gamla studentstaden samt ett möte med sassanidexperten Yngve Karlsson. Tillsammans med den senare besöktes förra årets Gunnar Holst-medaljör, Rolf Sandström, med fru i Lindome för en eftermiddags givande myntdiskussioner och middag den 13 oktober innan GNF-mötet på Hisingen.

Curt Ekström

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07

Öppet: måndag–torsdag 11–13

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08-662 62 61
Fax 08-661 62 13

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR**

*Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur*

www.nordlindsmynt.se

Om penningars vitsjudning

– processbeskrivning på 1700-talet

Av Jan-Olof Björk

Det är sedan länge känt att myntherren eller annan som hade rätten att slå mynt – i Sverige oftast regenten genom ett så kallat kungligt *regale* – gärna drygade ut ädelmetallen. Detta skedde naturligtvis då kronan behövde öka sina intäkter för att täcka de kostnader som i regel uppstått i samband med konflikt- och orostider. Den naturliga följden blev inflation.

Rent praktiskt sänktes silver- respektive guldhalt i mynten i vårt inhemska myntsystem, det vill säga i mark- och öresmynten, genom att blanda in mer koppar. Guld- och silverhalten i svenska dukater respektive daler-/riksdalermynt – myntslag som var avsedda för internationell handel – lämnades dock i stort sett orörd över tiden. Den inflation eller penningvärdeförsämring som mark- och öresmynten utsattes för gick så långt att ädelmetallinnehållet vissa perioder till och med understeg 10%. Så innehåller till exempel 2-ören från 1573 och 1591 endast 8,6 respektive 5,3% silver.¹ Tesen om att lägre valör ger lägre halt visar sig också äga relevans. De verkliga skräckexemplen är således de små fyrkarna i slutet av Johan III:s långa regering (1568–1592) med mindre än 1% silver.

Mynt med så här låga silverhalter är ju egentligen att betrakta som kopparmynt med minimal silverinblandning. För att lyckas prångla ut och få mynten accepterade av menige man gällde det därför att locka fram det bästa ur mynten – det vill säga *silvret!* Detta åstadkoms genom en kemisk metod som brukar kallas *vitsjudning*. Begreppet är känt i numismatiska sammanhang i Norden, bland annat genom notiser och artiklar av Peter Flensburg² och Bengt

Starkt kopparhaltiga silvermynt från Johan III:s två inflationsperioder på 1570- och 1590-talen med från vitsjudningen delvis bevarad silvervryta. Åt- och fränsida av 2 öre 1573 (SM 65a) och 8 öre klipping 1591 (SM 137).

FOTO: FÖRFATTAREN.

Hemmingsson.^{3,4} Lennart Castenhag har också berört ämnet.⁵ Den tyske numismatikern F. F. von Schrötter tar upp vitsjudningen (ty. *weißsud*) i sitt uppslagsverk.⁶ Han nämner bland annat att metoden användes redan i samband med myntreformen under Diocletianus' regering.⁷ Hur metoden i praktiken gick till är tämligen okänt i modern svensk numismatisk litteratur.

Först och främst bör nämnas att vitsjudning inte är en form av försilvring, plätering eller dylikt, då man genom att *tillföra* silver skapar en tunn hinna av ädelmetall. Vitsjudning handlar i stället om att *på ytan höja koncentrationen* av silver på den starkt kopparlegerade myntplattan. Då det låg i sakens natur att denna verksamhet hemlighölls är det extra spännande att få ta del av äldre, nära samtida, berättelser om hur vitsjuderiet gick till i praktiken. Alldeles särskilt från en tid då kronans censur var omfattande.

Salt och vinsten

Erik Zetterstén (1732–1801)⁸ skrev på ett populärvetenskapligt och lättillgängligt sätt ett flertal böcker i ämnen som tangerar numismatiken. Så har han till exempel författat ett än i dag mycket läsvärt verk, *Märkvärdiga anmärkningar om Mynt och Banker* med det intresseväckande tillägget *Med en bifogad förklaring öfver de i handeln och wid sjöfarten brukelige talesätt och ord*. Förstaupplagan kom från trycket år 1768 (He 1797) och den här aktuella bearbetade och förbättrade andraupplagan utkom 1771 (He 1798). Att förstaupplagan var populär låter han läsaren förstå i andraupplagens förord eller ”Förberedelse” som han uttrycker det. Han skriver nämligen:

”Sedan jag förnummit, at den år 1768 af mig utgifne afhandlingen om Mynt och Banker blifwit med särdeles välbehag af det almänna uptagen, och alla exemplaren däråf nu mera aldeles utgått, har jag på fleres be-

gäran härmed welat uppwakta mina wördade och älskade Landsmän med en ny och wida förbättrad upplaga af detta arbete ...”

Om det var på grund av de förmedlade kunskaperna om vitsjuderikonsten som boken rönt så stor uppskattning är höljt i dunkel. I kapitlet ”Om Silfwers och Penningars hwitsjudning” berättar han emellertid för oss hur processen gick till:

”Då Silfwer blandas med koppar, blifwer det rödaktigt, och då det glödgas blifwer det swart, at få det hwitt, kokas det uti watten med salt och winsten, hwilken med syran löser up kopparen uti ytan och lemnar rena Silfwret quar, hwaraf det blifwer hwitt utan uppå: wid det arbetet går koppar af uti wigten, til en och en half på hundrade, som så mycket mera bör wara tillsatt på hela myckenheten, så framt Kronan icke skall förlora.”

Det visar sig emellertid att den gode Zetterstén ordagrant skrivit av vad *Henric Th. Scheffer* (1710–1759) redan redovisat i ett tal inför Kungl. Vetenskapsakademien i början av 1750-talet.¹⁰ Scheffer ägde rika kunskaper i metallurgi och verkade som direktör för guldverket vid Ädelfors år 1739. Han tjänstgjorde senare bland annat vid Kungl. Myntet i Stockholm som proberare i proberkammaren.

Zetterstén underlåter dock att plagiera hela Scheffers text om vitsjudningen. Av Scheffer får vi veta en del annat som kan vara intressant att notera, nämligen att probering av ett vitsjudet mynt icke bör göras ”på en Gullsmedssten”. I stället bör ”Bergsmans och Myntprover göras efter vigdens förhållande på hela blandningen, emot fina silfvrets vigt, sedan kopparen är ifrånskild.” Han låter läsaren också få veta att om myntet är ojämnt i tjockleken kan, om man tar ett prov på ett tunt ställe, resultatet bli helt missvisande. På sådana ställen kan nämligen vitsjudningen i princip ha trängt igenom hela myntets tjocklek med följderna att silverhalten inte är representativ för mynten som helhet.

De aktiva ingredienserna vid vitsjudning är alltså salt och vinsten. När det gäller saltet får vi anta att det

... at få det hwitt, kokas det uti watten med salt och winsten, hwilken med syran löser up kopparen uti ytan och lemnar rena Silfwret quar, hwaraf det blifwer hwitt utan uppå ...

handlade om vanligt så kallat koksalt (Natriumklorid, NaCl). Den omtalade vinsten är en restprodukt som uppstår vid vinframställning. Vinsyran i vinet reagerar med druvornas kalium varvid små kristaller av vinsten bildas.¹¹

Vinsten används nu för tiden vid matlagning, dock sällan i det svenska köket. Ett annat till vitsjuderiet närliggande användningsområde är som betmedel, till exempel vid växtfärgning.

Noter

¹ Tingström 1972, s. 79 ff.

² Flensburg 1996, s. 144.

³ Hemmingsson och Carlsson 1998, s. 144 ff. I artikeln beskrivs hur kopparplattor blivit försilvrade i ett vitsjudningsbad. Hur det gick till beskrivs inte, men om vi antar att kopparplattorna var av ren koppar är detta dock en kemisk omöjlighet. Möjligen avser man någon form av försilvring genom plätering.

⁴ Hemmingsson 2004, s. 19 ff. I artikeln nämns begreppet vitsjudning utan att gå in på hur metoden gick till.

⁵ Castenhag 2010, s. 152 ff. Castenhag skriver bl.a. om en samtida förfalskning av Fredrik I:s 10 öre sm 1744. Han hänvisar till Hemmingsson och Carlsson 1998 när han säger att myntets tunna silverhinna skapats av vitsjudning. Hur metoden gick till nämns dock inte.

⁶ Schrötter 1970, s. 738.

⁷ Diocletianus var romersk kejsare åren 284–305 e.Kr.

⁸ Födelse- och dödsår enligt Libris, jämför <http://libris.kb.se/bib/2405148>

⁹ Zetterstén 1771, s. 52.

¹⁰ Scheffer 1753, s. 7 ff.

¹¹ Se bl.a. Wikipedia: <http://sv.wikipedia.org/wiki/Vinsten>

Källor och litteratur

Castenhag 2010 = Castenhag, L.: Falskmyntning vid Kungl. Myntet på 1740-talet. *SNT* 2010:7 s. 152-153.

Flensburg 1996 = Flensburg, P.: *Numismatisk Leksikon*. Utgiven av Dansk Numismatisk Forening, Vojens 1996.

He = Hesse, B-O.: *Svensk Numismatisk Bibliografi intill år 1903*. Utgiven av Svenska Numismatiska Föreningen (NM XLII). Stockholm 2004.

Hemmingsson och Carlsson 1998 = Hemmingsson, B. och Carlsson, P-G.: Myntdrängen och falskmyntaren Claes Holm. *SNT* 1998:6 s. 144-146.

Hemmingsson 2004 = Hemmingsson, B.: Søren Norbys ”Malmöskillingar”. *NNUM* 2004:1 s. 19-21.

NM = *Numismatiska Meddelanden*. Utgivna av Svenska Numismatiska Föreningen sedan 1874.

NNUM = *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*. Utgivet av Nordisk Numismatisk Union sedan 1936.

SM = Ahlström, B. m.fl.: *Sveriges Mynt 1521-1977*. Stockholm 1976.

SNT = *Svensk Numismatisk Tidskrift*. Utgiven av Svenska Numismatiska Föreningen sedan 1981.

Scheffer 1753 = Scheffer, H. T.: *Tal om Mynt, hållit för Kongl. Svenska Vetenskapsakademien af Henric Theoph. Scheffer, ..., den 6 febr. 1753*.

Schrötter 1970 = Schrötter, v. F. F.: *Wörterbuch der Münzkunde*. Berlin 1970.

Tingström 1972 = Tingström, B.: *Svensk numismatisk uppslagsbok*. Stockholm 1972.

Zetterstén 1771 = Zetterstén, E.: *Märkvärdiga anmärkingar om Mynt och Banker ...* Stockholm 1771.

SNF: Förslag till stadgeändring

Styrelsen för SNF kommer vid årsmötet 2015 (se sid. 19 i detta nummer) att föreslå följande stadgeändring:

”§ 2a Ansökan om medlemskap i föreningen ska ställas till föreningens styrelse.”

I dag föreskriver stadgarna att styrelsen har rätt att bevilja eller avslå en ansökan. Denna skrivning är obsolet och styrelsen har på senare år med automatik beviljat medlemskap för alla som så önskar. Styrelsen ser ingen anledning att neka någon medlemskap i föreningen. Skulle en (ny) medlem motverka föreningens syfte eller vålla att föreningens anseende nedsätts, har styrelsen sedan tidigare möjlighet att utesluta denne medlem (§ 2d).^{*}

^{*} En ändring av stadgarna kräver för att vinna giltighet, beslut vid två på varandra följande årsmöten (§ 7). Ett första beslut om stadgeändring av § 2a fattades av årsmötet 2014.

Litteratur till försäljning hos Svenska Numismatiska Föreningen

Numismatiska Meddelanden (NM)

Hyckert-Lilienberg: *Minnespenningar över enskilda svenska män och kvinnor*. NM XVII.

1905, 1906, 1908, 1915. Även delvis nytryckt 1975. Komplet i 7 delar. 225 kr (250 kr)*

Numismatiska Meddelanden XXX. 1965. 30 kr (40 kr)

Ehrensward, U.: *Medaljgravören Erik Lindberg 1873–1966*. NM XXXII:1-2. 1974, 1988. 125 kr/st (170 kr/st)

Numismatiska Meddelanden XXXIII (Tillägnad Bengt Thordeman). 1983. 100 kr (150 kr)

Numismatiska Meddelanden XXXIV. 1983. 100 kr (150 kr)

Studies in Late Anglo-Saxon Coinage. NM XXXV. 1990. 150 kr (225 kr)

Nathorst-Böös, E. & Wiséhn, I.: *Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet*. NM XXXVI. 1987. 145 kr (190 kr)

Festskrift till Lars O. Lagerqvist. NM XXXVII. 1989. 50 kr (50 kr)

Florilegium Numismaticum. Studia in honorem U. Westermark edita. NM XXXVIII. 1992. 75 kr (75 kr)

Tingström, B.: *Avesta Myntmuseum*. NM XXXIX. 1995. 200 kr (250 kr)

Nulla dies sine linea. Festskrift till Ian Wiséhn. NM XLI. 2001. 200 kr (200 kr)

Hesse, B-O.: *Svensk Numismatisk Bibliografi intill år 1903*. NM XLII. 2004. 160 kr (160 kr)

Smärre skrifter

Gamby, E.: *Bland numismatiker. Minnen från 1920-, 1930- och 1940-talen*. Smärre skrifter 3. 1984. 25 kr (25 kr)

Wallén, L.: *Riksgälden. Den svenska statsskulden 1697–1834*. Smärre skrifter 4. 1985. 25 kr (35 kr)

Widell, M.: *Militärpolletter*. Smärre skrifter 7. 1998. 100 kr (100 kr)

Lagerqvist, L. O. m.fl.: *Medaljer utgivna 1873-1998. Belöningar, fonder och stipendier. Hedersledamöter och korresponderande ledamöter. Stadgar*. Smärre skrifter 8. 1998. 50 kr (50 kr)

Lars O. Lagerqvists medaljfond. Smärre skrifter 9. 1999. 100 kr (100 kr)

Carl Snoilsky. *Skalden som samlade mynt och böcker*. Smärre skrifter 10. 2004. 50 kr (50 kr)

Elfver, F. (red.): *Johannes Loccenius. En skrift om en lärd man i 1600-talets Sverige*. Smärre skrifter 12. 2014. 100 kr (100 kr)

Törngren, S.: *Mitt liv i numismatikens underbara värld*. Smärre skrifter 13. 2010. 150 kr (150 kr)

Monografier

Rundberg, J.: *Den svenska örtugsmyntningen under Kristoffer av Bayern till Sten Sture den äldre, ca 1440 till 1470-talets slut. En stampstudie*. 2005. 250 kr (350 kr)

Rundberg, J.: *Den svenska örtugsmyntningen under Albrekt av Mecklenburg (1364–1389). En stampstudie*. 2011. 250 kr (350 kr)

Svensson, R.: *Renovatio Moneta. Brakteater och myntningspolitik i högmedeltidens Europa*. 2012. 250 kr (350 kr)

Andra utgåvor

Törngren, S.: *Kristinas ettöringar av koppar. Variantförteckning m.m.* 1991. 50 kr (50 kr)

Malmer, B.: *Den Svenska Mynthistorien. Vikingatiden ca 995–1030*. 2010. 350 kr (395 kr)

Larson, P. (red.): *Numismatiska axplock. En jubileumsbok. Myntklubben Skilling Banco 1969–2009*. 150 kr (150 kr)

Larson, P.: *Ryska droppar. Den ryska myntningen 1350–1700*. Kungl. Myntkabinettet. 2006. 50 kr (50 kr)

Ord med mening. Festskrift til Jørgen Steen Jensen 1. november 1998. 50 kr

Talvio, T.: *Förteckning över Antellska myntsamlingens svenska mynt. Kristina och Karl X Gustav 1632–1660*. 2009. 100 kr (100 kr)

Myrberg, N.: *Ett eget värde. Gotlands tidigaste myntning, ca 1140–1220*. 2008. 200 kr (200 kr)

Ekström, C. m.fl. (red.): *Samlad Glädje 2009*. Numismatiska klubben i Uppsala 1969–2009. 200 kr (200 kr)

Svensk Numismatisk Tidskrift (SNT)

Kompletta årgångar SNT 1994–2013. 100 kr / årgång; SNT 2010, 7 nummer. 50 kr

Register

Wiséhn, E.: *SNT. Register 1972–1982*. 1986. 45 kr; Wilén, A.: *SNT. Register 1983–1992*. 1994. 45 kr

Golabiewski, D.: *SNT. Register 1993–2002. Ämnes-, titel- och författarregister för hela perioden*. 2004. 50 kr (75 kr)

Holmberg, K. (red.): *Register över Numismatiska Meddelanden I-XL. Utgivna av SNF 1874–1995*. 1998. 50 kr (75 kr)

* Pris inom parentes gäller icke medlemmar i SNF. Ev. emballage och porto tillkommer.

Böckerna säljs direkt hos Svenska Numismatiska Föreningen på Banérgatan 17
För öppettider se redaktionsrutan i SNT
Böckerna kan också beställas: Tel.: 08-667 5598 eller e-post: info@numismatik.se

Program för SNF:s årsmöte i Falun med besök i Avesta Myntmuseum 9–10 maj 2015

Lördag 9 maj

- 10:00 Samling med lite mingel i konferenslokalen, First Hotel Grand, Trotskatan 9-11, Falun
- 10:30 Presentation av Falu-Borlänge Myntklubb
- 11:00 Litet föredrag och en utställning: "Annorlunda och lokala betalningsmedel"
- 12:30 Lunch, First Hotel Grand
- 14:00 Visning av auktionsmaterialet i konferenslokalen, First Hotel Grand, eftermiddagsfika
- 15:30 Auktion, First Hotel Grand
- 18:00 SNF Årsmöte, First Hotel Grand
- 20:00 Gemensam middag, First Hotel Grand

Söndag 10 maj

- 08:45 Samling vid First Hotel Grand, Trotskatan 9-11, Falun
- 09:00 Avfärd med buss till Avesta Myntmuseum
- 10:00 Guidad visning av Avesta Myntmuseum
- 13:00 Lunch på restaurang Dalahästen, Avesta
- 14.30 Avfärd med buss till Falun
- 15:30 Ankomst till First Hotel Grand Falun, årsmötet avslutas

Måltider

Lördagens lunch består av baconinlindad kycklingfile , citronsås och klyftpotatis samt mineralvatten/lättöl och kaffe med kaka, allt till en kostnad av 145 kr per person.

Middagen på lördagskvällen, SNF FESTMENY, består av viltpaté med rödlökschutney, svamp samt hembakat bröd, röding från Dalarna serveras med en chablisås, säsongens primörer och potatispuré samt hallonsorbet med färska bär, gräddde och knäckflarn, lättöl/mineralvatten och en kaffebuffé. Allt till en kostnad av 420 kr per person. Ett smakrikt utbud av vin och öl kan också erbjudas som passar till middagen. Beställes på plats och betalas separat.

Söndagens lunch består av hemlagad pannbiff med grönpepparsås, smör, bröd, stor salladsbuffe, mineralvatten/lättöl samt kaffe till en kostnad av 105 kr per person.

Meddela gärna önskemål om specialkost.

Hotell

First Hotel Grand, Trotskatan 9-11 , Falun, tfn 023-794880, enkelrum 950 kr och dubbelrum 1 300 kr. Priserna inkluderar frukost. Bokning kan endast göras per telefon. Ange bokningsnummer 5029225 (SNF årsmöte) vid bokningen. OBS! Bokningen skall göras senast 2 april 2015, efter det kan rum endast erhållas i mån av plats.

Anmälan

Anmälan till måltiderna, som är bindande, sker till Roger Lind, tfn 073-4186017, e-post: sigge@live.se.

Därefter betalas avgiften för de måltider som valts till SNF:s PlusGiro 15 00 07 – 3.

Detta måste vara gjort senast den 18 april 2015.

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer
mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev,
sedlar, äldre handlingar m.m.

www.strandbergs-mynt.se

Arsenalsgatan 6 • Box 7377 • 103 91 Stockholm

Tel. 08-611 01 10 • Fax 08-611 32 95

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordinar Nålmärken

Öppettider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(*uppges samlarområde*)

Klostergatan 5, 222 22 LUND

Tel. och fax 046-14 43 69

e-post: siv-gunnar@swipnet.se

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av för närvarande 21 mynthandlare i flera olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

ANTIKBODEN

Kanikgatan 3
222 29 Lund
Tel. 046-12 99 00
per_flodberg@hotmail.com

BESO UR & ANTIK AB

Bertil Svensson
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031-13 94 84
besour@telia.com
www.besour.se

HAMRIN & SVAHN MYNT AB

Sjöberg 1
147 91 Grödinge
Tel. 08-732 66 86, 070-212 64 55
christian.hamrin@telia.com

H & J:S NUMISMATIK HB

Jimmy Häggqvist
Box 43
310 20 Knäred
jimmy@collectia.se

KARLSKRONA MYNTHANDEL AB

Hantverkaregatan 11
371 35 Karlskrona
Tel. 0455-813 73
lennart@mynt.nu
www.mynt.nu

RUNE LARSSON MYNTHANDEL

Stora Brogatan 14 / Box 98
503 06 Borås
Tel. 033-41 03 15

LUNDS MYNTHANDEL

Klostergatan 5
222 22 Lund
Tel. / fax 046-14 43 69
siv-gunnar@swipnet.se

J. MELIN MYNT

Koltrastvägen 23
370 24 Nätraby
Tel. 0455-155 99

HB MYNTINVEST CORONA

Ö. Storgatan 20
611 34 Nyköping
Tel. 0155-28 63 25
corona-coin@swipnet.se
www.coronamynt.se

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96 / Box 19 507
104 32 Stockholm
Tel. / fax 08-673 34 23

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46 / Box 5132
102 43 Stockholm
Tel. 08-662 62 61, fax 08-661 62 13
info@nordlindsmynt.se
www.nordlindsmynt.se

NILSSONS MYNTHANDEL

Box 12
896 21 Husum
Tel. 076-113 22 07
nilssonsmynthandel@hotmail.com

NUMIKON

Stefan Jonasson / Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. 031-20 81 11
ticalen@gmail.com

PECUNIA MM HB

Farinvägen 8
245 33 Staffanstorps
Tel. / fax 046-25 21 19
mattsson.g@telia.com

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Norra Strandgatan 30 / Box 1320
251 13 Helsingborg
Tel. / fax 042-12 25 28
pedersen.mynt@telia.com
www.jpetersen.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Regeringsgatan 6 / Box 16 390
103 27 Stockholm
Tel. 08-411 50 81, fax 08-411 52 23
www.selinsmynthandel.se

SKARABÉ MYNT & GULD AB

Drottninggatan 10
411 14 Göteborg
Tel. / fax 031-13 50 88
skarabe@telia.com
www.skarabe.eu

STRANDBERGS MYNTHANDEL

& AKTIESAMLAREN AB
Arsenalsgatan 6 / Box 7377
103 91 Stockholm
Tel. 08-611 01 10, 611 58 20, fax 08-611 32 95
info@aktiesamlaren-bjb.se
www.aktiesamlaren.se
www.strandbergs-mynt.se

TAMCO NUMISMATICS

Box 6235
102 35 Stockholm
Tel. 070-631 58 09
tamco.num@telia.com

TICALEN MYNTHANDEL

Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. / fax 031-20 81 11
ticalen@gmail.com

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

Vasagatan 42
111 20 Stockholm
Tel. 08-411 08 07, fax 08-21 21 96
www.hwmynt.se

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Sjöberg 1 • 147 91 Grödinge • Tel. 08-732 66 86 • 070-212 64 55

www.mynt.nu/smf/mynthandlare.asp

TILL SALU: MYNTHANDEL

Centralt belägen
Etablerad i Stockholm 1976

Varulager och inredning,
svenska och utländska mynt och sedlar
samt litteratur m.m. ingår

Tel.: 08 – 673 3423
kl. 11⁰⁰ – 17⁰⁰ måndag – torsdag

Skarabé
Mynt & Guld AB
köper och säljer
MYNT, SEDLAR
och MEDALJER
Föremål från antiken

Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031 – 135088
skarabe@telia.com – www.skarabe.eu
Öppet: Vardagar 10–18

Bli medlem i
SVENSKA
NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Stiftad 1873

Arsavgiften är 250 kr.
Som medlem får Du SNT automatiskt!

Du kan också prenumerera på SNT
för endast 200 kr per år.
info@numismatik.se

Sveriges Mynthandlares Förening
anordnar

MYNTMÄSSA I STOCKHOLM

Lördag 28 februari 2015
Hotell Sheraton, Tegelbacken 6
Öppettid: 10.00 – 16.00
Entré 20 kr

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING
Info mässan: Christian Hamrin • Tel. 08–732 66 86 • 070–212 64 55
www.mynt.nu/smf/

ANSÖKNINGAR TILL

SVEN SVENSSONS STIFTELSE FÖR NUMISMATIK

ANSLAG LÄMNAS FÖR
VETENSKAPLIGA ARBETEN INOM
FRÄMST SVENSK NUMISMATIK:
FORSKNING, RESOR & PUBLIKATIONER

STIFTELSENS UPPGIFT ÄR:

- Köpa in föremål som saknas i KMK:s samlingar
- Ge bidrag till publikationer som kan tjäna svensk numismatisk forskning
- Stödja forskare i svensk numismatik

Stiftelsen sammanträder två gånger per år, en gång under våren, en gång under hösten.
Ansökan ska vara stiftelsen tillhanda före 15 september 2014, alternativt 15 februari 2015.
Adress: Sven Svenssons Stiftelse för numismatik, Handelsbanken Stiftelsestjänst, 106 70 Stockholm

WWW.SVENSVENSSONSSTIFTELSE.SE

APPLICATIONS FOR

SVEN SVENSSON'S FOUNDATION FOR NUMISMATICS

APPLICATIONS FOR GRANTS
ARE PROVIDED FOR SCIENTIFIC STUDIES,
MAINLY WITHIN SWEDISH NUMISMATICS:
RESEARCH, TRAVELS & PUBLICATIONS

THE FOUNDATION'S ASSIGNMENTS ARE:

- Purchases of items missing in the collection of The Royal Coin Cabinet
- Contributions to publications that could benefit Swedish numismatical research.
- Support for researchers in the field of Swedish numismatics

The Foundation Board meets twice a year, in March and October.
Applications must be at hand before 15 September 2014 or 15 February 2015.
Address: Sven Svensson Stiftelse, c/o Handelsbanken Stiftelsestjänst, SE-106 70 Stockholm, Sweden.

WWW.SVENSVENSSONSSTIFTELSE.SE

MYNTAUKTION

i Stockholm lördag 2 maj

Ett urval mynt (inklusive köparprovision) som vi har sålt tidigare:

1 daler 1601
26.600:-

1 dukat 1814
25.400:-

1 riksdaler 1827
"TROYSKA ASS"
32.600:-

50 öre 1862
43.500:-

Norge.
1 speciedaler 1628
151.200:-

Norge.
2 kroner 1888
84.700:-

Danmark.
1 speciedaler 1704
47.100:-

Kina.
Hupeh Prov. tael30 (1904)
67.700:-

Ryssland.
1 rubel 1913 Proof
266.200:-

Bättre mynt och hela samlingar mottages till vårens myntauktion.

Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom mer än 20.000 kunder i Sverige och utlandet ser varje auktion via vår hemsida och katalogen.

Kontakta oss för en förutsättningslös diskussion!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17
Fax: 08-643 22 38

E-post: coins@philea.se
www.myntkompaniet.se

MYNTAUKTIONER

I SVERIGE AB

AUKTION 13

13-14 mars, Historiska museet, Stockholm

**Antika, utländska och svenska mynt, sedlar,
polletter, medaljer och litteratur.**

SPECIALVISNING AUKTION 13

Lördagen den 28 februari kl. 12-18 kommer en extra visning av auktionsmaterialet till auktion 13 att erbjudas. Visningen sker på Banérgatan 17 i Stockholm.

Vi kan nu erbjuda en helårsprenumeration på alla våra kataloger för 2015. Med dessa följer även ett fint verk över Dr Nils J. Lindbergs samling. Priset för dessa fem publikationer är endast 750 kronor. Inbetalning görs till bg 399-0090. Önskas enbart auktionskatalog 13 är priset för denna 190 kronor.

INLÄMNING I GÖTEBORG

Lördagen den 28 mars kl. 11-15 finns vi på plats på myntmässan i Göteborg (Smålandsgatan 1, Ullevi Tennis). Vi tar här emot inlämningar till höstens auktion.

De avbildade dukaterna säljs på auktion 13

Myntauktioner i Sverige AB

Banérgatan 17 - 115 22 Stockholm

E-mail: info@myntauktioner.se - Telefon: 08-410 465 65

www.myntauktioner.se